

BEITEBRUKSPLAN FOR ØYER KOMMUNE 2014-2018

Innhold

1. Innledning.....	3
2. Målsettinger	3
3. Gjennomføring av arbeid/planprosess.....	3
4. Beitebruken i Øyer.....	4
4.1 Dyr på beite.....	4
4.1.1 Sau i utmark.....	4
4.1.2 Storfe i utmark.....	5
4.2 Organisering og tilsyn.....	6
4.3 Verdien av utmarksbeitet	7
5. Beitearealene i Øyer.....	8
6. Beitebehov/beitekapasitet.....	9
6.1 Hvor mange dyr kan maksimalt beite i Øyer kommune?	9
7. Rettslige forhold	10
8. utfordringer knyttet til beitebruken	12
8.1 Rovdyr	12
8.2 Hytteområder.....	12
8.3 Jakt og jegerinteresser	13
8.4 Konflikter internt.....	13
8.5 Nabobeiting.....	13
8.6 Laushund.....	13
8.7 Gjengroing.....	13
8.8 Storfe i utmark	14
9. Utmarksbeite i plansammenheng	14
9.1 Beitebruk og arealplaner.....	14
9.2 Beitenæringa som høringsinstans.....	14
9.3 Inngjerding av fritidstomter	14
9.4 Sperregjerder	15
10. Videreutvikling av beitenæringa	15
10.1 Landbrukspolitikken betydning	15
10.2 Samarbeid og konflikter innenfor næringen.....	15
10.3 Samarbeid med andre næringer/organisasjoner.....	16
10.4 Handlingsplan.....	17
11. Retningslinjer for bruk av beitearealene i Øyer	19
12. Beredskapsplan	20
12.1 Målsettinger med planen.....	20
12.2 Hovedmål	20
12.3 Forebyggende tiltak	20
12.3.1 Tilsyn.....	20
12.3.2 Informasjon	20
12.4 Kartlegge problemområder.....	20
12.5. Akutte forhold -Rovdyr.....	20
12.5.1 Ekstraordinært tilsyn	21
12.5.2 Skadefelling	21
12.6 Beredskapsarealer.....	21
12.7 Gjennomføring av tiltak	22
13. Beitekart	22
VEDLEGG 1	23
VEDLEGG 2	25

1. Innledning

Beitebruksplanen for Øyer kommune er fra 1998. Etter 16 år er det behov for en oppdatering av planen og denne gangen blir en beredskapsplan i.f.t. akutte skader inkludert i beitebruksplanen. Det er også laget digitale beitebrukskart.

2. Målsettinger

Beitebruksplanen har fire hovedmål:

- Beitebruksplanen skal være et grunnlag for anna planarbeid i kommunen.
- Planen skal dokumentere omfanget og verdien av beitinga i dag.
- Planen skal sikre at beitenæringa har tilgang på areal og ressurser også i framtida.
- Planen skal komme med tiltak som styrker beitebruken og reduserer konfliktnivået.

3. Gjennomføring av arbeid/planprosess

Rullering av beitebruksplanen ble igangsatt av Landbrukskontoret i Lillehammer-regionen etter flere oppfordringer fra beitenæringa i kommunen. Det er nedsatt en arbeidsgruppe bestående av Astrid Olstad og Ole Vangen, Øyer beite- og gjetelag, Geir Halvor Vedum, Øyer-Tretten sau og geit, Åse Bratrok Ryager, Steinar Grimrud og Edgar Enge, Øyer fjellstyre, Ola Håkon S.Ourom, Musdal utmarkslag.

Det har også vært egne møter for sauebrukere og for storfebrukere. I sauegruppa deltok Astrid Olstad, Ole Vangen og Geir Halvor Vedum. I gruppa for storfebrukere/seterbrukere var Andreas Andersgård, Arvid Melby og John Grothe med. Det har også vært avholdt møte for Musdalseter utmarkslag og Roåker utmarkslag der Ola Håkon Ourom fra Musdalseter og Jan Tore Paulsrud fra Roåker deltok.

Beitebruksplanen er utarbeidet som en temaplan for beitebruk. Beitebruksplanen inngår som et grunnlag og nyttig redskap i kommunens planarbeid og i forbindelse med andre politiske beslutninger som berører utmarksområdene og bruken av ressursene her. Beitelaget har tegnet inn sine anlegg på grunnlagskartene, mens landbrukskontoret har tatt seg av skrivearbeidet. Den nye beitebruksplanen har tatt inn mye fra den forrige planen med noen oppdateringer. Beredskapsplanen er ny.

4. Beitebruken i Øyer

4.1 Dyr på beite

I 2013 ble på utmarksbeite i Øyer kommune sluppet 708 mjølkekyr/ammekyr, 713 ungdyr av storfe og 7782 sau og lam i følge søknader om produksjonstilskudd. I.f.t. tallene fra 1998 utgjør dette en økning på 253 storfe og 216 sau/lam. I 1998 var det 51 besetninger med sau i Øyer kommune. I 2013 var antallet som søkte produksjonstilskudd til sau gått ned til 39 stk.

Det er ett beitelag i kommunen, Øyer beite- og gjetelag, som fungerer meget godt. Beitelaget dekker hele statsallmenningens areal og har mange medlemmer (47 i 2013). På vestsida er de med sau med i sankelaget i Østre Gausdal. Dette er et lag inn under Landbruketjenester Sør-Gudbrandsdal. Fylkesmannen har godkjent Landbruketjenester som beitelag og overbygg for sankelagene. Beitebrukerne med storfe på vestsida er ikke organisert som beitelag. Der slippes dyra ut fra setra til den enkelte bruker.

I tillegg beiter det sauebesetninger fra Gausdal på Musdalseter, sau og storfe fra Fåvang i Eldådalen og storfe fra Ringsaker beiter i området Synna Lyngåa.

4.1.1 Sau i utmark

Sauen er det viktigste beitedyret og tilnærmet all sau i Øyer går på utmarksbeite. Tabell 1 viser beitebelegget i de ulike sankelagsområdene/beiteområdene hentet fra søknader om produksjonstilskudd.

Tabell 1. Sau i utmark pr. sankeområde/beiteområde (beitesesongen 2013)

Beiteområde/ sankelagsområde	Antall besetninger	Søyer	Lam	Sum sau
Østsida:				
Hemrasten	5	351	669	1020
Aksjøsetra	3	276	336	612
Åstdalssetra	7	775	1367	2142
Gullbringen	3	195	379	574
Sørbygda	2	262	527	789
Gjæslia	8	484	983	1467
Bøseterlia	1	73	140	213
Trettenfjellet	5	354	572	926
Sum				
Vestsida				
Roåker				
Musdal	1	64	111	175
Lassesetra/Smepersetra				

Tabell 2 viser en oversikt over tapene hentet fra søknader om tilskudd til organisert beitebruk. I de siste åra har sauene næringa fått merke rovdyrproblematikken og flere besetninger har opplevd store tap. Sommeren 2013 hadde Øyer et stort antall skader og tap til alle de fire store rovdynene, tapsprosenten for Øyer beitelag var på 7,6. I et sankelag var

tapet av lam oppe i hele 14%. I kommunen sett under ett var tapet på 7,5%. Forøvrig er helsetilstanden på sauene i området god.

Tabell 2. Antall sau/lam sluppet på beite og antall sau/lam tapt på beite (org.beitebruk)

	Sluppet på beite	Tapt på beite	Taps %
År	Sau/Lam	Sau/Lam	Sau/Lam
2007	7966	357	4,5
2008	7594	285	3,8
2009	7469	259	3,5
2010	7581	498	6,6
2011	8026	404	5,0
2012	7211	250	3,5
2013	7715	579	7,5

4.1.2 Storfe i utmark

Antall storfe som beiter i utmarka har økt de senere åra. I 1998 ble det sluppet 1168 storfe (mjølkeku/ammeku og ungdyr) på utmarksbeite mens i 2013 var antallet økt med 253 til 1421 dyr. Samtidig har antallet setrer i drift og bruk av utmarksbeite til mjølkeku gått mye tilbake. I 2013 var det ni setre i drift, åtte med ku og en med geit. I Øyer beiter i tillegg en stor ammekubesetning fra Ringsaker i området Synna Lyngåa.

Antallet storfe totalt omsøkt for produksjonstilskudd i Øyer kommune har økt med 278 dyr fra 4110 til 4388 i samme perioden. Antallet søkere om produksjonstilskudd som har storfe har gått fra 120 til 83 på disse åra og gjennomsnittsdyretall pr.søker fra 34 til 53. Tallene viser at strukturutviklingen i landbruket i Øyer kommune er som i landet for øvrig, med færre og større bruk. Det er flere årsaker til dette. Det er etablert flere større samdrifter i mjølkeproduksjon i kommunen. En del mjølkeprodusenter har også sluttet og leid bort mjølkekvota. Noen av disse har startet opp med ammeku. De benytter utmarksbeite i større grad enn de gjorde tidligere.

I.f.t. tilskuddsordningene ble det i 2008 innført fullt tilskudd til ammekyr i besetninger med mjølkeku. Dette har bidratt til at flere har noen ammekyr i tillegg til mjølkebesetningen. I tillegg har tilskudd til storfe på både inn- og utmarksbeite gått opp. Det er grunn til å forvente at denne utviklingen i antall storfe i utmark vil fortsette.

Tabell 3. Storfe i utmark

Område	Antall storfe
Åstlia	51
Eldådalen	67
Synna Lyngåa*	167
Bøseterlia	135
Roåker	60
Musdalseter	182
Lassesetra/Smepersetra	37
Andre områder	722
SUM	1421

* I området Synna Lyngåa beiter i tillegg en ammekubesetning fra Ringsaker.

4.2 Organisering og tilsyn

Alt beitefe ble gjetet i tidligere tider. Dette hadde sammenheng med trusselen fra store rovdyr og med avgrensning av egne beiteretter. Gjetinga foregikk vesentlig i egen regi, oftest ved at unger fikk jobben. Samtidig med at de store rovdyrene ble nærmest utryddet mot slutten av 1800-tallet, forteller kildene om et økende antall klager over uberettiget beitebruk. Det er da grunn til å tro at gjeting hadde blitt mindre utbredt.

Det første tiltaket i retning av organisert beitebruk er «Komiteen til fjellhamnegangenes fredning» fra 1872. Denne komiteen behandlet bl.a. klagesaker mellom fedriftene og andre beitebrukere. Komiteen engasjerte gjeterne og jagerne. Gjeterne hadde som oppgave å holde dyrene til tilviste områder, mens jagerne skulle holde fremmede dyr borte fra egne eller herredets beiteområder. Beitebruken har vært organisert på flere måter fram til i dag. I 1968 gikk Tretten Østsides Gjeterlag inn i Øyer Gjeterlag. Tretten vestside sauesankelag ble nedlagt i 2012 slik at i dag er det ett beite og gjetelag i kommunen; Øyer beite- og gjetelag. Dette laget er organisert i en fellesdrift for storfe, ni sankelag for sau og en værhamn. Besetningen fra Ringsaker er organisert i Ringsaker kvigebeitelag SA og besetningene fra Fåvang er organisert i Fåvang gjetelag.

Øyer beite- og gjetelag SA ledes av et styre bestående av tre representanter for saueiere og tre for storfeiere. Beitelaget sender ut orienteringsbrev til medlemmene før beitesesongen. Medlemmene er pliktige til å stille mannskap på ettersanking.

Årsmøtet i beitelaget velger en sankebas fra hvert av sausankelagene, disse er sausankelagenes kontaktperson til styret.

Sausankelagene drives noe ulikt. Her er et eksempel fra Tretten østsides sankelag: Sankelaget har møte før beiteslipp om våren. Her blir tilsynslistene, diverse innkjøp, sankestart og dugnadshelg bestemt. Sankelaget har en tilsynsordning som går ut på at saueierne får ansvaret for bestemte uker i beitesesongen, slik at hele sesongen er dekket. Hver enkelt skal da i tilsynsuken (e) sjekke samtlige saltingsplasser, føre tilsyn med hele beiteområdet og skrive tilsynsdagbok. I den første sankehelga sanker alle hver sin sau, mens det i de påfølgende sankehelgene sankes sammen inntil sankingen er ferdig.

Sesongen 2013 hadde gjetelaget fem gjeterne ansatt. Alle som slipper dyr i gjetinga betaler en beiteavgift pr dyr. Avgiften fastsettes årlig. I tillegg bruker dyreeierne mye tid på eget tilsyn, henting av skadde/sjuka dyr og dyr som er på avveie. Beitelagets registreringer av tidsforbruket til sine medlemmer i 2013 viste at det ble brukt i alt 2900 timer til slipp, tilsyn, sanking m.m.

Mange beitebrukere har tatt i bruk radiobjøller på dyrene sine. Sporingsutstyret gir signaler med jevne mellomrom slik at dyreeier kan via data se hvor dyrene er til enhver tid. Dette kan være til hjelp ved rovdyrangrep og sjuka dyr da det utløses en alarm hvis dyret har ligget stille for lenge. Radiobjøller brukes mest på sau, men også noen storfe er merket. Disse er avhengige av mobildekning for å fungere, slik at i noen områder i fjellet er det ikke aktuelt med radiobjøller p.g.a. dårlig dekning.

Alle gjeterne og en stor del av dyreeierne bruker GPS for tilsynsdokumentasjon og registrering av skader og kadaver. Dette er til stor hjelp for Statens Naturoppsyn -SNO.

Øyer beite- og gjetelag organiserer slipp, tilsyn og sanking for fedrifta. Fjellstyret og beitelaget i samarbeid bestemmer første slippdato. Anbefalt slippdato er minimum tre dager etter at setervegene er åpnet. Dette annonseres i avisa og på fjellstyrets nettsider. Dette er innført for å ta hensyn til at hytte- og setereiere skal få tid til å dra inn og sette i grinder og etterse gjerder før dyra blir sluppet på beite. Hva som er riktig slippdato utfra beitegrasets utvikling varierer fra år til år.

I beitesesongen er to av gjeterne ansatt for å ha tilsyn med storfeet i tillegg til at storfeeierne utfører eget tilsyn.

Sankedato bestemmes av styret i beitelaget. Alle storfeeiere må delta i slipp og hovedsankinga. Hovedsanking og ettersanking for både sau og storfe er organisert. Beiteområdet til storfe er lengst inne i statsallmenningen i områdene norda og synna Lyngåa. I området norda Lyngåa inngår Bøseterlia, Åstlia og Eldådalen.

4.3 Verdien av utmarksbeitet

Dyr på utmarksbeite i Øyer i 2013 høstet fôrenheter i utmarka til en verdi av nær 5,4 millioner kroner. Det er her forutsatt 3,5 kr/fôrenhet, 100 beitedager og normfôring. Opptaket av fôr på utmarksbeite tilsvarer produksjon av beitegras på 6400 daa jord når en regner en avling ved beiting på 250 FE/daa. Det totale jordbruksarealet i Øyer kommune er på 33 800 daa, så høstinga av fôr i utmark utgjør vel 15 % av ressursgrunnlaget for jordbruksproduksjon i kommunen.

Tabell 4 Verdi av fôret høstet på utmarksbeite

Dyreslag	Antall dyr*	Fôropptak pr. dyr og dag**	Dager på utmarksbeite	Fôropptak totalt	Fôrverdi (kr 3,5 pr. fôrenhet)
Mjølkeku/ammeku	708	7,2	80	407.808	1.427.328
Ungdyr storfe	713	6,0	80	342.240	1.197.840
Sauer 1 år og eldre	2714	1,0	100	271.400	949.900
Lam	5068	1,0	100	506.800	1.773.800
SUM				1.528.248	5.348.868

*Kilde: Søknad om produksjonstilskudd 31.7.2013

** Kilde: NILF-notat 2006-15: Verdi av fôr frå utmarksbeite og sysselsetting i beitebaserte næringer.

Beitedyra høster en ressurs som ellers ikke ville bli utnyttet. Denne ressursen utgjør en vesentlig del av driftsgrunnlaget på mange gardsbruk. Det har stor verdi at beitedyra bidrar til å opprettholde kulturlandskapet for samfunnet for øvrig og reiselivet. Beitinga er vesentlig for å opprettholde flere naturtyper og et variert og rikt biologisk mangfold. Disse verdiene er umulig å tallfeste, men har en stor samfunnsmessig betydning.

5. Beitearealene i Øyer

Øyer har betydelige utmarksarealer. Av totalarealet på 639 km² er ca 32 km² jordbruksareal, ca 187 km² produktiv skog og ca 120 km² er anna skogareal. Resterende (ca 300 km²) er alt vesentlig fjell og vidde over tregrensa. Dette arealet inkluderer om lag 15-20% impediment og blautmyr. Da blir det igjen ca 250 km² som kan kalles nyttbar beitemark over tregrensa, og i tillegg kommer også beiting på skogsmark.

Berggrunnen i Øyer består av sedimentære bergarter der sandstein utgjør størsteparten, men også noe kalkstein og leirskifter samt en blanding av disse. Sandstein er tungt forvitrelig og det bidrar til at mineraler løses sent opp og dermed blir næringsstoffene lite tilgjengelige for plantene. Berggrunnen tilsier at kvaliteten på beitene på store deler av utmarksarealene i kommunen kan regnes til å ligge i klassen «middels godt beite». I beitebruksplanen fra 1998 ble det antatt at beitet lå i mellom «mindre godt» og «godt beite». Nå kalles dette nivået for «middels godt beite».

Beiteverdien i et område er først og fremst avhengig av tre faktorer:

Produksjonen av beiteplanter, kg tørrstoff pr daa.

Næringsverdien i beiteplantene, fôrenheter pr kg tørrstoff.

Utnyttingsgraden, andelen av plantemassen som nyttes av beitedyrene

Variert terreng gir gode beiter gjennom hele beitesesongen. Beitevekster i fjellet har høyere proteinverdi gjennom hele vekstsesongen sammenlignet med skogsbeiter. Jorddybde, vanntilgang og topografi er viktige faktorer for beitekvaliteten.

Det mest brukte verktøyet vi har for å vurdere kvaliteten av utmarksbeiter, er en systematisk registrering og inndeling av vegetasjonen i vegetasjonstyper. En vegetasjonstype er en karakteristisk samling av arter som vokser på steder med like vekstforhold. Utgangspunktet for bruk av vegetasjonstyper ved beitevurderinger er at artssammensetning, planteproduksjon og næringsinnhold i plantene innenfor hver vegetasjonstype varierer lite fra lokalitet til lokalitet.

Dyrenes valg av beiteplanter og område vil være påvirket av flere faktorer. Dette kan være tilgjengelighet, muligheter for ly, fordeling av vegetasjonen i høydesoner, mangfold i vegetasjonen, beitepress, årstid, værforhold, plassering av saltsteiner m.m. Verdsetting av beite blir derfor svært komplekse vurderinger.

Mesteparten av beitearealene i statsallmenningen ligger mellom 850 og 1000 m.o.h. På østsida av Lågen beiter en del storfe på arealene mellom gardene i bygda og grensa for statsallmenningen. På vestsida er det fire seterområder/beiteområder; Roåker, Musdalseter, Lassesetra og Smepersetra. Disse områdene ligger mellom 600 og 900 moh.

6. Beitebehov/beitekapasitet

Beitekvaliteten i Øyer-fjellet anslås utfra type berggrunn i kommunen å være mye middels godt beite. I beitebruksplanen fra 1998 anslås at det kan beite om lag 40-60 saueenheter pr. km² på middels godt beite. En saueenhet er i denne sammenhengen et gjennomsnittsmål av alle søyer og lam med tanke på beitebehov og beiteareal. Altså trenger en sau 20-25 daa nyttbart areal. Dette tilsvarer et fôropptak på rundt 4 fôrenheter pr. dekar. På skogsbeitene der det regnes en noe høyere produksjon antas det at en saueenhet klarer seg med 15-20 daa. En storfeenhet (gjennomsnittsdyret av kalver, åringer og voksne) regnes å kreve areal tilsvarende 6-7 saueenheter. Arealbehovet for en storfeenhet blir da anslagsvis 150 daa fjellbeite og 120 daa skogsbeite. Som et gjennomsnitt utfra at det er mer fjellbeite enn skogsbeite er det gått ut fra et gjennomsnittsareal pr. saueenhet på 21 daa og storfeenhet på 137 daa.

Det er likevel kun en fullstendig beitekartlegging som vil fastsette kvalitet og kapasitet på de enkelte beiteområder.

6.1 Hvor mange dyr kan maksimalt beite i Øyer kommune?

Arealressursstatistikken for Øyer viser total areal i kommunen:

Tabell 5 Total areal fra Kartverket:

	Areal (daa)
Land	616 252
Ferskvann	23 654
Totalt	639 906

Tabell 6 Arealklasser fra AR50

	Areal (daa)
Dyrka mark	25411
Innmarksbeite	14975
Skog	302216
Åpen myr	108832
Snaumark	158135
Ferskvann	24770
Snø og isbre	0
Bebyggd og samferdsel	5950
Totalt	640290

Areal tall fra Kartverket og Skog og landskap, nasjonalt institutt for kunnskap om arealressurser, vil avvike på grunn av forskjellig datagrunnlag, kartprojeksjon og generalisering.

Beitebruksplan for Øyer kommune

Ut fra antall sau og storfe på utmarksbeite i 2013 brukes 166.278 daa til sauebeite og 194.677 daa til storfebeite til innenbygds dyr. Dette utgjør 360.955 daa i alt. I tillegg beiter det dyr fra nabokommunene. I beitebruksplanen fra 1998 ble dette beregnet til å utgjøre 75km². Eksakte tall for antall utenbygdsdyr som beiter i kommunen finnes ikke så dette er et anslag. I planen fra 1998 er nyttbart beiteareal beregnet til 430 km².

Det foregår en del sambeiting av storfe og sau. Dette bidrar til en bedre utnyttelse av arealene og større fôrproduksjon. Dette bl.a. fordi storfeet trækker ned vekster som skygger for graset. Bedre lystilgang gir større grasvekst.

En bærekraftig ressursutnyttelse tilpasset områdenes naturgitte forhold må ligge til grunn for beitebruken. Ut ifra tallene over synes det ikke å være mye ledig beite i Øyer. Ved at det bl.a. foregår en del sambeiting er det grunn til å anta at det er mer ledig areal enn beregningen viser. Det er først med en full vegetasjonskartlegging en kan få fakta på dette.

Dersom beitepresset blir for stort foreslås tiltak i prioritert rekkefølge:

1. Dyr fra bruk uten beiterett som ikke er med i organisert beitebruk må ut av områdene.
2. Dyr fra bruk uten beiterett som er med i organisert beitebruk må ut av beiteområdene.
3. Enkelte må henvises til nye beiteområder.
4. Antall dyr for beiteberettigede må reduseres i samsvar med fjellovens bestemmelser.

7. Rettslige forhold

Lov om ymse beitespørsmål av 16.6.1961 §§ 6-8 ansvarliggjør beitebruker til å passe på at dyra holdes til de områder hvor vedkommende har beiterett. Det har vært noen konflikter i saker hvor dyra kommer inn på områder hvor de ikke skal. Der den ene parten har hevdet sine rettigheter etter innholdet i denne loven, har motparten påberopt seg rettigheter som er hjemlet i lov om grannegjerde av 5.mai 1961, hvor gjerdeholder holdes ansvarlig.

I § 19 i gjerdeloven pålegges grunneier å opprettholde sitt gjerde så lenge ikke annet er fastsatt ved gjerdeskjønn. Disse forholdene har medført motsetninger mellom partene hvor tidligere gjerder har opphørt. I praksis kan det oppstå problemer med å utnytte beiteretten fullt ut i tilfeller der et betydelig antall gardbrukere har sluttet med husdyr og det anlegges nye boligfelt inntil beiteområdene.

Bruksretten i Øyer statsallmenning ligger til gardene på østsida av Lågen i Øyer og på Tretten, samt til gardene på Øyer vestsida nord til Bårdsengbekken. Gardene på Tretten vestsida har ikke bruksrett. Beiterett er en del av den allminnelige bruksretten. I tillegg til dette har en del gardar fra Ringsaker seterrett i statsallmenningen, det samme gjelder en

Beitebruksplan for Øyer kommune

gard fra Tretten vestsida. Dette medfører en begrenset beiterett, men ikke fulle bruksretter. I tillegg er det anerkjent at Fåvang har en viss beiterett ut fra Eldåbua i Eldådalen. Beiteretten i allmenningen er i utgangspunktet begrenset til den buskap som kan vinterføres på vedkommende gard.

De fleste gardar med bruksrett har også seter i allmenningen. Dersom setra ikke brukes i en periode på 20 år, faller den i det fri i.h.t. bestemmelsene i fjellova. Dette har ikke noe å si for den bruksrett som tilligger garden. Beiteretten består og kan tas opp igjen når som helst. Og dersom behovet oppstår, har garden rett til å få utvist ny seter.

Beiteretten er under press fra interesser utenom landbruksnæringen. Særlig utbyggingsinteresser og rovdyrforvaltningen truer retten og virker til å redusere verdien av denne retten i visse områder. I en slik situasjon kan det oppstå behov for lett tilgjengelig dokumentasjon vedrørende beiteretten. Det er først og fremst jordskifteretten som kan si noe om beiteretten. Jordskiftesaker er ofte store og omfattende og blir derfor mindre brukt i.f.t. fastsetting av slike retter.

I lov om dyrevelferd av 01.01.2010 er det innført total forbud mot bruk av piggråd på nye gjerder. Det er Mattilsynet som forvalter Lov om dyrevelferd og som har ansvar for å følge opp der det er dårlige, nedfalls gjerder.

Lov om hundehold av 4.7.03 regulerer den enkelte hundeeiers ansvar for aktsomhet. Forskrift om hundehold i Øyer kommune av 21.06.2007 utvider den allmenne båndtvangstiden som går fra 1.april til 20.august, til 1.oktober i de områder "der husdyr har rett til å beite og faktisk beiter". Det er gjort unntak for:

- a. dresserte gjeterhunder i arbeid
- b. tjenestehund i arbeid
- c. hund brukt i ettersøk etter såret eller sykt vilt
- d. jakthunder som brukes under lovlig jakt, og som blir fulgt på forsvarlig måte av eier eller innehaver
- e. organisert trening av brukshunder
- f. lovlig trening og prøving av jakthunder
- g. hunder brukt til rypetaksering i regi av Øyer fjellstyre.

8. utfordringer knyttet til beitebruken

8.1 Rovdyr

Øyer kommune har hatt store rovdyrangrep de senere åra. Alle de fire store rovdyra har tatt beitedyr i kommunen. Flere besetninger har hatt store tap. Rovdyrsituasjonen er uholdbar for beitenæringa i Øyer slik den har vært de siste åra og spesielt i 2013. Belastningen har for mange enkeltbrukere vært så stor at de har vurdert å slutte med sau.

Kommunestyret sendte brev til miljøvernministeren med krav om uttak av rovdyr på sporsnø i august 2013.

I henhold til Rovdyrforliket, vedtak 687 vedtatt i Stortinget juni 2011 er Øyer kommune definert som beiteområde og skal ikke ha rovdyr. Streifdyr må påregnes, men ikke stedbundne.

Når fredet rovvilt skader eller dreper husdyr, kan man etter søknad få erstatning for tap og følgeskader. Erstatningsordningen er hjemlet i viltloven § 12 a, og reguleres av egen forskrift. I 2013 ble det omsøkt erstatning for tap til rovvilt for 115 søyer og 357 lam i Øyer. Det ble utbetalt erstatning for 104 søyer og 283 lam. Størsteparten av erstatningene ble utbetalt for sau/lam drept av bjørn og ulv.

I.h.t. forvaltningsplan for rovvilt i region 3 – Oppland har kommunene ansvar for de kommunale rovviltfellingslagene. Fellingsleder engasjeres av kommunen og fellingsleder setter sammen og har ansvaret for drift og organisering av det kommunale fellingslaget.

Kommunen v. landbrukskontoret har beredskap i.f.t. rovdyrangrep i beitesesongen. Kontoret har vakttelefon der alle henvendelser om rovvilt rettes. Fylkesmannen har samme beredskap og nyheter varsles med sms som kommunen videresender til beitelag og rovviltfellingslag. Det vises til beredskapsplanen der rutiner for arbeid ved rovviltangrep og søknader om fellingstillatelser er beskrevet.

Landbrukskontoret har årlig møter med beitelag og rovviltfellingslag. Det samarbeides med beitelagene i regionen om søknad om FKT- midler til forebyggende og konfliktdempende tiltak. Av tiltak som har vært omsøkt og har fått tildelt midler er ekstraordinært tilsyn, GPS-kurs og kadaverhundkurs.

Informasjon om rovviltskader, om jakt og fellingstillatelser m.m finnes til enhver tid oppdatert på www.rovviltportalen.no

8.2 Hytteområder

Mest oppmerksomhet på interessemotsetninger mellom beitebrukere og andre interesser de siste årene har utvilsomt Hafjell fått. Der har motsetningene mellom tradisjonelle driftsmåter og enkelte hytteeiere vært tilspisset. Men selv der er bildet nyansert: Noen få hytteeiere vil hverken ha sau, sauemøkk eller sauebjøller nær hyttene sine. Flertallet av hytteeierne har ikke reagert på dyrene. Det er viktig at hytteeiere ikke aktivt trekker dyr inn i

hytteområdene ved at de gir dem salt m.m. Opparbeidede plener rundt hytter trekker automatisk sau til området.

Omdisponeringen og utbyggingen av hytteområder går ut over beitebrukerne ved at beitearealene blir redusert og gjenværende arealer blir mindre attraktive som oppholdsplass for beitedyr. For øvrig bidrar mange hytteeiere ved at de varsler om skadde, sjuke eller døde dyr.

8.3 Jakt og jegerinteresser

Det høstes årlig store verdier gjennom jakt i Øyerfjellet. Det er et økonomisk utbytte, men også rekreasjonsverdien har stor betydning for mange. Det økonomiske utbyttet er noe av grunnlaget for at fjellkassa kan gi tilskudd til fjellvegene, drift av beitelaget osv. Det meste av jakta foregår med laus hund. Beitedyr som ikke er sanket før jaktstart kan medføre konflikter. Samtidig bidrar jegerne med å finne og varsle næringa om dyr i utmarka seinhøstes. Jegerne har også vært med på å felle dyr som ikke har latt seg sanke. Det er viktig at beitebrukerne og jegerne har kontakt/dialog før jakta starter.

8.4 Konflikter internt

Det oppstår av og til konflikter innad i beitenæringen. Eksempler på slike er: Gjerdekonflikter mellom beitebrukere og andre gardbrukere, konflikt om beitebruken mellom seterbrukere og streifbeitere, konflikt om fortrinn til bestemte områder mellom sau- og storfeholdere, konflikter mellom beitebrukere om slippdato, arealer, saltingsplasser, sanketid, snyltebehandling og annet.

8.5 Nabobeiting

Historisk sett har det alltid vært et visst press fra beitedyr fra flere av nabokommunene til Øyer. Det var særlig hestefølger og storfe som trakk inn i kommunen. Det foregår mye nabobeiting fortsatt, men nå er det storfe og sau som trekker inn. I nord kommer dyr fra Fåvang og Brekkom. I sør fra Ringsaker og Fåberg og i vest fra Fåvang, Gausdal og Fåberg. I statsallmenningen har garder i Fåvang og noen i Ringsaker beiterett. Det er lite uhjemla beiting.

8.6 Laushund

Laushund er ikke et stort problem, men det oppstår problemer iblant. I statsallmenningen er det krav om at alle hunder det jaktes med før 1.oktober skal ha sauerenhetsbevis. Det kan være aktuelt å fjerne datobegrensningen slik at alle jakthunder må være sauerene. Det er krav om sauerenhetsbevis for alle hunder som skal slippes under trening. Beviset skal ikke være eldre enn 2 år.

8.7 Gjengroing

Gjengroingen er en stor utfordring både for beitenæringen og annen allmenn bruk av utmarka. Einer og bjørk sprer seg voldsomt, og grana kommer etter og tar etter hvert overhånd. Dette medfører at beitegraset mister lystilgang og blir borte. Tidligere var seterdrifta svært utbredt og et helt nødvendig livsgrunnlag for landbruket i kommunen. Det

ble hogd mye ved til ysting og det ble også høsta planter i utmarka som ble brukt som fôr. Dette medførte at landskapet ble skjøttet på en helt annen måte enn i dag. I dag er det kun et fåtall setre i drift, og mer sau i utmarka. Geita, hesten og mjølkekua er det kun et fåtall igjen av.

8.8 Storfe i utmark

Flere storfe og spesielt ammeku i utmark medfører noen nye utfordringer. Store, tunge dyr og kyr som ofte har med seg kalv kan gi økt press på gjerder m.m. Store flokker med tunge dyr kan gi mer opptrukking på samleplasser og saltsteinsplasser bl.a. Kyr med kalv kan også ha sterke morsinstinkt og krever at folk som ferdes i utmarka er særlig oppmerksomme. Spesielt viktig er det for de som går tur med hund, da storfe kan reagere på hunder.

9. Utmarksbeite i plansammenheng

9.1 Beitebruk og arealplaner

Store deler av Øyer kommune er avsatt til Landbruk-natur og friluftsområde (LNF) formål. Kommuneplanens arealdel. Store deler av arealene brukes til beite i dag, men beitetrykket varierer mye fra område til område. Arealbruken som i størst grad er direkte konkurrerende til beitebruken er utbygging til hytter.

Forhåndskonferanser blir holdt ved oppstart av reguleringsplanarbeid. Her må utbygger pålegges å skaffe informasjon om hvem som har beiterett i området som skal bygges ut og ellers om det er ferdselsveger, saltplasser, sankeplasser eller andre planlagte tiltak som blir berørt av utbygginga. Det er viktig at utbyggere får denne informasjonen tidlig slik at en kan unngå konflikter. Utbygging av arealer med god beitekvalitet må unngås. Det må kreves beitekartlegging før oppstart. Utbygger må finn alternative arealer dersom beitekvaliteten i ønsket område er god.

9.2 Beitenæringa som høringsinstans

Beitelag (ene) må være høringsinstans i areal- og reguleringsplansaker. Dette er viktig for at berørte beiteinteresser skal kunne melde fra om sine interesser på et tidlig stadium. På reguleringsplannivå må beiterettshavere tas med som høringsinstans. Her er det rom for detaljer som beitegrense, trekkveier, saltplasser og sankekveier.

9.3 Inngjerding av fritidstomter

Lov om grannegjerde (gjerdelova) regulerer først og fremst retten til å ha og plikta til å holde gjerde mellom naboeiendommer. Gjerdeplikta faller ikke bort sjøl om eieren slutter med husdyr, leier bort eller selger eiendommen til andre. Gjerde mellom eiendommer kan ikke legges ned uten avtale.

For beitenæringa generelt er det en fordel med konsentrert hyttebygging framfor et tilsvarende antall hytter spredt ut over et større beiteområde. Dette gjelder også for viltet, særlig hjorteviltet, med hensyn til trekkveger og generell ro i beiteområdene. I konsentrerte hyttefelt/boligfelt bør gjerde settes opp rundt hele feltet. Det må følges av en vedlikeholdsplan og organisering av ansvar.

9.4 Sperregjerder

Gjerdeforholdene mellom innmark og utmark og rettigheter og ansvar i den forbindelse, må avklares i.f.t. gamle gjerdeplikter og eksisterende lovverk. Framover kan det bli mer aktuelt med samarbeidstiltak for oppsetting og vedlikehold av utmarksgjerder. Det er tidligere satt opp 2 km med grensegjerde/sperregjerde i Åstdalen. I midtbygda i Øyer er det etablert gjerdelag av grunneiere i området. Laget skal sette opp gjerde og ferist for å stoppe dyr fra å komme ned til bygda. Det er også planer om å sette opp sperregjerde i nordbygda etter hvert. Det er grunn til å forvente flere slike samarbeidstiltak. Oppsetting av sperregjerder i samarbeid mellom grunneiere langs aktuelle strekninger vil være en god løsning for mange områder og vil på sikt være et av de viktigste tiltakene for å legge til rette for aktivt beitebruk i utmarka.

Gjennom tilskuddsordningen "Tilskudd til investeringstiltak i beiteområder" kan beitelag søke midler til aktuelle påkrevde tiltak slik som sperregjerder og samlekkeveer, ferister m.m. Ordningen forvaltes av Fylkesmannen og søknaden sendes via Landbrukskontoret i Lillehammer-regionen.

10. Videreutvikling av beitenæringa

10.1 Landbrukspolitikken betydning

Utvikling i husdyrholdet som baseres på utmarksbeite vil i stor grad være bestemt av sentrale rammevilkår. Stortinget har i Melding nr 9 (2011-2012) «Landbruks og matpolitikken, velkommen til bords», sagt at norsk matproduksjon skal økes med basis i norske ressurser. Produksjon av mat på utmarksbeite skal særlig vektlegges. Dette er sterke sentrale politiske føringer som også må gjelde for arealbruken i Øyer kommune. Den enkelte bonde og beitebruker må forholde seg til politiske målsettinger for sin produksjon. Det er av stor betydning at sentrale og lokale myndigheter har en felles virkelighetsoppfatning av landbrukspolitikken føringer.

Kommunedelplan Landbruk for Lillehammer-regionen omhandler også viktigheten av utmarksbeitebruken.

10.2 Samarbeid og konflikter innenfor næringen

Beiteutnyttelse avhenger i stor grad av samarbeid mellom næringsutøverne, når det gjelder tilsyn, sanking og utmarksgjerder. Stedvis er det mangelfull gjerding mellom innmark og utmark, noe som har ført til interessekonflikter mellom ulike næringsutøvere. Dårlige utmarksgjerder rammer ikke nødvendigvis den som ikke har overholdt sin gjerdeplikt, men i mange tilfeller andre grunneiere/rettighetshavere. Dårlig vedlikeholdte eller mangelfulle utmarksgjerder kan i ytterste konsekvens gjøre det umulig å utnytte utmarksbeitet.

Videre utvikling av landbruksnæringene gjennom kompetanseheving er viktig. Faglag, varemottakerorganisasjonene og avslag er alle aktuelle til å ta hånd om dette. Regionrådet i Lillehammer-regionen har tidligere vedtatt at landbruk fortsatt skal være et satsingsområde for næringsutvikling i regionen. Dette er en viktig politisk støtte til landbruket.

10.3 Samarbeid med andre næringer/organisasjoner

Bruk av utmarka til fritidsaktiviteter og næringsutvikling er i stadig utvikling. Det satses bl.a. stort på å utvide tilbudet innen sykling i regionen. Det er viktig at beitenæringa og landbruket forøvrig tas med på råd når nye traseer og anlegg for sykling skal planlegges.

Skogsdrifter i beiteområder vil normalt gi positivt utslag for beite, både i granskog og bjørkeskog. Skogsdrifter i granskog med lukket hogst eller med ordinær flatehogst gir normalt bedre nytt beite p.g.a. bedre lystilgang. Beitedyr bruker både foryngelsesfelt og områder med større granskog.

Ved tynningsdrifter i bjørkeskog vil markslag (bonitet) og fukttilgangen være avgjørende for tynningsstyrke. Skoglige hensyn er forenlig med hensynet til å oppnå et godt beite. Tynningsdrift i bjørkeskog med god bonitet (engbjørkeskog) vil fort gi øket planteproduksjon. Kjørespor etter skogsdrifter skal etter levende skog standard alltid utbedres.

Plassering av saltsteiner og bruk av bjøller er andre tema for diskusjoner. Saltsteiner kan spres i terrenget, men det er viktig at de ikke plasseres på steder der det utfra andre brukerinteresser ikke er ønskelig at dyra samler seg i lengre perioder, som ved parkeringsplasser, plantefelt, turistbedrifter og hytter. Saltsteiner bør plasseres på tørrere områder der det blir mindre opptrekking av området. Bløte, gjørmete saltsteinsplasser kan utgjøre en smittefare for husdyr. Det er også stilt spørsmål ved om slike plasser kan spre smitte av klauvråte på villrein da det er en variant av samme bakterie som går på storfe. Det kan utfra dette komme anbefalinger på plassering av saltsteiner. Det er uansett viktig at saltsteiner flyttes for å redusere smittepresset.

Husdyreiere bør også tenke over om det er nødvendig å ha bjøller på alle voksne dyr den tida dyra går på innmarksbeite vår og høst, dersom det er til sjenanse for folk som bor slik til.

Tilgang til og bruk av ressurser må tas opp for å hindre/løse konflikter. I denne sammenheng er det viktig at landbruksnæringa tar opp de aktuelle problemstillingene i fellesskap og ikke som enkeltpersoner.

Jegere og turgåere er stort sett flinke til å melde fra om sjuke eller skadde dyr og kadaver. Det må etterstrebtes å opprettholde denne kontakten. Det er viktig for eierne av beitedyra at det gis beskjed hvis det er oppdages uregelmessigheter.

Hunder og økt ferdsel i beiteområdene kan være en utfordring dersom det ikke blir tatt hensyn. Løshunder sommerstid kan være et problem for beitenæringa.

10.4 Handlingsplan

Handlingsplanen viser en oversikt over tiltak som beitenæringen ønsker å vektlegge og arbeide med i de nærmeste årene. Handlingsplanen skal evalueres hvert år for å kontrollere framdriften og for eventuelt å foreta justeringer. Det er ment at beitebruksplanen skal rulleres hvert 4. år.

Tabell 7 Kartlegging av beitekvaliteten i fjellet

Tiltak	Kartlegging av beitekvaliteten i fjellet
Formål	Kartlegge arealet i Øyer statsallmenning
Bakgrunn	Det er ønskelig å få kartlagt beitekvaliteten i fjellet for å ha et faglig sikkert grunnlag for saksbehandling og utvisning av nye beiteområder m.m. En fullskala kartlegging er svært kostnadskreven.
Ansvarlig	Beitenæringa, fjellstyret og landbrukskontoret
Finansiering	Øyer fjellstyre, SMIL, Investeringstilskudd i beiteområder, Øyer kommune, Øyer allmenning, andre aktuelle.
Gjennomføring	2016

Tabell 8 Rydding av beitearealer i utmarka

Tiltak	Rydding av beitearealer i utmarka
Formål	Få fram bedre beite og forebygge gjengroing
Bakgrunn	Store arealer i fjellet gror igjen med einer og kratt. Det er viktig å rydde de arealene som gir best beitekvalitet.
Ansvarlig	Beitenæringa og fjellstyret
Finansiering	Fjellstyret/SMIL-midler
Gjennomføring	Etter kartleggingen.

Tabell 9 Organisering av storfebeitinga på vestsida

Tiltak	Organisering av storfebeitinga på vestsida
Formål	Etablere beitelag med organisering av storfebeitinga på vestsida i kommunen
Bakgrunn	Det bør etableres beitelag for storfeholdere som beiter i utmarka på vestsida. Dette for å få til mer organisert drift og kunne søke tilskuddsmidler som finnes.
Ansvarlig	Storfeholderne på vestsida og landbrukskontoret
Finansiering	Investeringstilskudd i beiteområder
Gjennomføring	2015

Tabell 10 Informasjon til de som ferdes i utmarka og til de som driver næring i utmarka

Tiltak	Informasjon til de som ferdes i utmarka og til de som driver næring i utmarka
Formål	Bedre forståelsen for beitenæringa og forebygge konflikter
Bakgrunn	Det er stadig behov for informasjon om beitenæringa, særlig viktig blir info om storfebeiting framover. Øyermagasinet er en kanal som kan brukes.
Ansvarlig	Beitenæringa, grunneierlag og fjellstyret
Finansiering	Grunneierlag, fjellstyret, beitelaget.
Gjennomføring	Årlig

Beitelaget har tiltaksplan som omhandler anlegg som f.eks sankekeveer og lignende som er nødvendig for å legge til rette for bruk av utmarka.

11. Retningslinjer for bruk av beitearealene i Øyer

Disse retningslinjene gjelder for utmarksområdene i Øyer kommune som omfattes av beiteretten utenom statsallmenningen.

I statsallmenningen er det egne regler som Øyer fjellstyre vedtok i møte 10.2.09 «Regler for beitebruk i Øyer statsallmenning.» Reglene er vedtatt med hjemmel i fjellova §16. Se vedlegg 1.

1. Ved omdisponering av utmarksarealer må det tas hensyn til beiterettigheter og mulig konflikter søkes avklart på forhånd.
2. Utbyggingsområder for hytter bør planlegges slik at de konsentreres til visse områder framfor at de spres over større arealer.
3. Ved planlegging av nye vegger i beiteområdene, bør en ta hensyn til at disse ikke legges gjennom områder hvor beitedyr i særlig grad holder til.
4. Ved valg av slipp- og saltingsplasser bør disse legges utenom steder hvor det ikke er ønskelig at dyra samler seg i lengre perioder (eks. parkeringsplasser, nyplantinger, hyttebebyggelse og turistbedrifter).
5. Sankingen av beitedyra samordnes med tidspunktene for jakt. Beitedyra bør være sankt før storviltjakta begynner.
6. Slipptiden for beitedyra tilpasses beiteveksten slik at unge skogplanter ikke blir ødelagt. Slippdato er i hht. Regler for Beitebruk i Øyer statsallmenning som annonser.
7. Løshunder som jager beitedyr skal straks tas inn og leveres politiet. Utleiere av jaktterreng oppfordres til å sikre seg at jakthundene er "sauesikre".
8. Husdyreiere oppfordres til å vurdere å begrense bruken av bjøller på dyra i den tid dyra går på innmarksbeite.
9. Storfeeiere oppfordres å merke dyrene med navnermerker.
10. Grunneiere plikter til å gjennomføre ettersyn, opprydding og vedlikehold av gjerder i utmarka regelmessig slik at de ikke er til fare for beitedyra.
11. Farlig avfall skal leveres til godkjente mottak og ikke etterlates i beiteområder.
12. Slipp av beitedyr skal bare skje der husdyreier har beiterett eller leier beiterett.

12. Beredskapsplan

12.1 Målsettinger med planen

Beredskapsplanen er en del av beitebruksplanen for Øyer kommune og er utarbeidet av landbrukskontoret for Lillehammer-regionen. Beitelaget har egen tiltaksplan som revideres årlig. Beredskapsplanen er ment å være mer utfyllende enn denne og vil være med på å synliggjøre tiltaksplanen.

12.2 Hovedmål

1. Forebygge tap og skader for husdyr på utmarksbeite
2. Fange opp akutte forhold i beiteområde
3. Gjennomføring av tiltak

12.3 Forebyggende tiltak

Tiltak for å fange opp syke og skadde dyr på utmarksbeite. Kartlegge og eliminere potensielt farlige områder.

12.3.1 Tilsyn

Beitelaget har ansatt fem gjetere som har hovedansvaret for det daglige tilsynet. Alt tilsyn som gjennomføres dokumenteres ved bruk av GPS/tilsynsskjemaer. Det er utarbeidet merkeoversikt i beitelaget, for å lette identifisering av eier av dyr. Bruk av slips/ flagg gjør det lettere å oppdage tap av lam. Rødt slips brukes på søyene som har ett lam, hvitt på de med to lam og blått på de med tre lam. Tilsyn er viktig for å kunne fange opp akutte situasjoner.

12.3.2 Informasjon

Beitelaget setter opp plakater med informasjon om beitebruken og båndtvangsbestemmelsene, med telefonnummer til lagets kontaktpersoner. Det er viktig at disse oppdateres før beitesesongen. Landbrukskontoret videregir sms fra Fylkesmannens miljøvernnavdeling eller andre til leder av beitelaget og fellingslaget. Disse sendes videre til medlemmer av lagene. Øyer fjellstyre har også egen vakttelefon.

12.4 Kartlegge problemområder

I områder der det ofte oppstår skade eller problemer med beitedyr, må årsakene kartlegges, slik at en kan unngå problemene. Eks giftige planter, skårfester, blauthøl o.l.

12.5. Akutte forhold -Rovdyr

Akutte situasjoner oppstår først og fremst på grunn av rovdyr. Andre akutte situasjoner kan være sykdomsutbrudd og forurensning.

Øyer kommune har hatt store rovdyrangrep de siste årene. Det er i hovedsak bjørn, ulv og jerv, men også gaupe som er skadegjører.

12.5.1 Ekstraordinært tilsyn

Ved rovdyrskader eller observasjoner settes det i gang ekstra tilsyn for om mulig å avverge ytterligere skade og dokumentere oppstått skade. Alle døde eller skade dyr som antas å kunne være forårsaket av rovdyr skal meldes til rovviltkontakt i SNO. Søknad om midler til Forebyggende og konfliktdempende tiltak (FKT-midler) til ekstraordinært tilsyn sendes av landbrukskontoret i samarbeid med beitelagene.

Ved funn av kadaver som en mistenker er tatt av rovdyr skal en:

- Melde fra til SNO
- Melde fra til kommunen og fellingslaget, så de kan forberede en eventuell søknad/jakt
- Når SNO får dokumentert om det er rovvilt, søkes det om fellingstillatelse
- Søknader om fellingstillatelse avgjøres raskt av fylkesmannen
- Leder av rovviltlaget avgjør hvordan videre søk skal gjøres sammen med beitelaget.

Det er viktig at en ikke ødelegger for jakta med søk etter kadaver.

12.5.2 Skadefelling

Søknader om skadefelling skal så langt det lar seg gjøre gå gjennom kommunen ved landbrukskontoret. Hvis det oppstår situasjoner der det ikke lar seg gjøre å få kontakt med landbrukskontoret, kan en ta direkte kontakt med Fylkesmannens rovvilttelefon tlf: 977 37 223.

En søknad om skadefelling skal inneholde (se vedlegg 1):

- *Antall skadetilfeller som er meldt til og undersøkt av Statens naturoppsyn*
- *Generell beskrivelse av tapssituasjonen: oversikt over savnede dyr, morløse lam etc.*
- *Hvor mange sau og lam som er sluppet på utmarksbeite i det aktuelle beiteområdet.*
- *Hvilke forebyggende tiltak er vurdert og/eller utprøvd i den aktuelle skadesituasjonen. Om det i beitelaget er mottatt statlige midler for forebyggende tiltak mot rovviltskader, i tilfelle til hvilke tiltak*

Det er viktig at en har status over dette før søknaden sendes, slik at denne kan behandles raskt. Rovviltlaget må kontaktes med en gang skade oppstår, slik at laget kan forberede seg på skadefelling. Hvis det allerede er gitt fellingstillatelse er det **viktig** at informasjon om nye skader gis direkte til jaktlaget.

Jakt utføres av kommunalt skadefellingslag, med godtgjøring fra kommunen. Ved fellingstillatelser på tvers av kommune/fylkes grensa må det samarbeides på tvers av grensene.

12.6 Beredskapsarealer.

I akutte og vedvarende situasjoner kan det bli behov for å plassere sau på beredskapsarealer ved tidlig sankning eller utsatt beiteslipp, etter vedtak fra overordnede myndigheter. Ved utsatt slipp eller tidlig sankning, kompenseres dette med FKT midler via FM. Dette må avklares med FM forhånd.

Værhamna er et inngjerdet område som kan brukes som beredskapsareal.

12.7 Gjennomføring av tiltak

Tabell 11 Årlige tiltak

Årlige tiltak	Tidsfrist	Ansvarlig
Tiltaksplan *	1. april	Beitelag
Varslingslister	20. mai	Beitelag
Tilsynsvakter*	20. mai	Beitelag
Informasjon om rovvilt	20. mai	Landbrukskontoret
Bruk av slips/flagg	Før beiteslipp	Dyreeier/ beitelag
Oppdatering/fornyng av info plakater	Før beiteslipp	Beitelag
Helsetilstand hos dyr	Før beiteslipp	Dyreeier/Beitelag
Sms varsling rovvilt til beitelaga	Fortløpende	Landbrukskontoret
Varsling til medlemmer	Fortløpende	Beitelag
Kontroll av gjerder og bygninger	Fortløpende	Beitelag/gjerde og bygningseier.

* Kopi sendes til landbrukskontoret.

Tabell 12 Forebyggende tiltak

Forebyggende tiltak	Ansvarlig
Utvidet tilsyn	Beitelag
Fargeslips/flagg	Beitelag
Inngjerding av hyttefelt/områder	Utbygger/hytteier
Elektronisk overvåkning	Dyreeier/OSG/FM

Tabell 13 Akutte tiltak

Akutte tiltak	Ansvarlig
Forsinket slipp	Beitelag/Landbrukskontoret/ FM
Tidlig sankning	Beitelag/Landbrukskontoret/ FM
Ekstra ordinært tilsyn	Beitelag/Landbrukskontoret
Søknad om skadefelling – rovvilt	Kommunen

13. Beitekart

Beitebruksplanen følges av tre beitekart:

- Beitebrukskart for Øyer kommune – Storfe
- Beitebrukskart for Øyer kommune – Sau
- Beitebrukskart for Øyer kommune – Sau – besetningsområder m. besetningsstørrelser

Beiteretter er privat rettslig område der kommunen ikke har noen myndighet. Kartene er kun ment som et øyeblikksbilde på omtrent hvordan bruken er akkurat nå. Beitemønsteret vil endres over tid. Beitekartene er ikke juridisk bindende.

Besetningsområdene er numrerte i.h.t. Øyer beite- og gjetelag/Landbrukskontorets liste over beitende besetninger. Besetningene er gruppert i størrelser på intervaller av 100 dyr (sum søyer og lam).

VEDLEGG 1

Regler for beitebruk i Øyer statsallmenning

Øyer fjellstyre vedtok i møte 10.2.09 «Regler for beitebruk i Øyer statsallmenning.» Reglene er vedtatt med hjemmel i fjellova §16.

1. Formål:

Formålet med disse reglene er å legge til rette for husdyrbeiting i utmark og på innmark i Øyer statsallmenning, med hovedvekt på følgende:

- Rasjonell og effektiv drift
- Helse og velferd for beitedyra
- Forebygge konflikter mellom beitedyr og andre brukere av fjellet
- Opprettholde og vedlikeholde et kulturlandskap formet gjennom beitebruk i svært lang tid.

2. Virkeområde:

Beiteregulene regulerer all beitebruk i Øyer statsallmenning. Beiting som ikke skjer i samsvar med disse reglene er forbudt, jfr. Pkt 14.

3. Tradisjonell seterdrift

På setrer med mjølkeproduksjon er utmarksbeiting tillatt i seterens gamle beiteområde. Dyra skal hver natt være i hus eller i inngjerding.

4. Organisert beitebruk

All utmarksbeiting i Øyer statsallmenning skal skje som organisert beitebruk (OBB). Med organisert beitebruk menes at alle husdyreierne med beitedyr skal være tilsluttet et beitelag. Beitelaget skal organisere beiteutøvelsen og tilsynet i beitelagets anviste beiteområde.

5. Tilsyn

Alt storfe på utmarksbeite skal gjennom beitesesongen ha daglig tilsyn av gjeter, som skal sørge for at dyra holder seg innenfor de anviste beiteområder. Sau skal ha jevnlig tilsyn gjennom beitesesongen.

6. Registrerte beitelag og anviste beiteområder

Anviste beiteområder er:

- For beite med sau i hele Øyer statsallmenning
- - for beite med storfe øst for Åsta elv- Neråsten-Goppollvatnet-Slæen samt i området mellom Aksjøsetervegen og Åsta fra Bøseterbrua til Aksjøsetra-Aksjøen-Djupen og Ner-Åsten.

Fåvang gjeterlag:

Organiserer utmarksbeiting for medlemmer med beiterett i Fåvangs gamle beiteområder. Anviste beiteområder for sau og storfe er de gamle beiteområdene fra Eldålegeret, på nordsiden av Eldåa.

Beitebruksplan for Øyer kommune

Ringsaker kvigebeitelag:

Organiserer utmarksbeiting med storfe for de medlemmer som har begrenset beite- og seterrett i Åstdalen i Øyer statsallmenning. Anvist beiteområde for den enkelte besetning er seterens gamle beiteområde.

Dersom et beitelag tar inn nye medlemmer, skal dette meddeles fjellstyret. Fjellstyret skal anvise beiteområde for den nye besetning, etter forslag fra beitelaget. Jfr. Punkt 11. Fjellstyret kan til enhver tid pålegge beitelaget å flytte enkeltbesetninger til andre dler av det anviste beiteområdet.

7. Antall beitedyr

Den enkelte bruker kan beite med det antall dyr som kan vinterføres på gardsbrukets fôrgrunnlag. Dyr som vinterføres fra arealer som er leid eller kjøpt fra gardsbruk uten beiterett i Øyer statsallmenning, omfattes ikke av beiteretten.

Fjellstyret kan innføre begrensninger på antall beitedyr som tillates i ulike beiteområder, eller deler av beiteområder, dersom beitetrykket kommer i strid med formålene opplistet i pkt 1.

8. Beitetider

Tidligste slippdato bestemmes hvert år i fellesskap av fjellstyrets leder og leder i det enkelte beitelag.

Hovedsanking skal skje før 14.september. Øvrige beitelag skal organisere sin hovedsanking samtidig med tilstøtende områder for Øyer beite- og gjetelag.

Alle beitedyr skal så langt det er mulig være ute fra utmarka innen 25.september.

Alle beitedyr skal være ute av både innmark og utmark i allmenninga innen 1.oktober

9. Salting

Salt og saltsteiner skal ikke plasseres nærmere bilveger og setervoller enn 300 meter, og ikke nærmere stier og råk enn 100 meter.

10. Merking

Alle dyr skal være merket i samsvar med de til enhver tid gjeldende forskrifter fra Landbruksdepartementet om merking av dyr.

Alt storfe skal i tillegg ha et driftsmerke, som viser hvilket beitelag dyret tilhører. Hvert beitelag skal ha forskjellig farge på driftsmerke. Fjellstyret kan om nødvendig pålegge en bestemt type driftsmerke.

11. Sykdomsforebygging:

All sau som slippes på beite skal være snyltebehandlet. Alle dyr som slippes skal være behandlet i samsvar med krav fra veterinærmyndighetene. Fjellstyret kan kreve dokumentasjon på at behandling er utført.

12. Rapportering:

1. Innen 15.mai skal fjellstyret ha melding fra beitelaga om følgende:

- Vesentlige endringer av antall dyr som ventes sluppet
- Besetninger som har opphørt
- Nye besetninger, med forslag om beiteområde
- Hva slags driftsmerke som ønskes benyttet
- Når hovedsanking er planlagt

2.Før beitestart skal fjellstyret ha tilsendt navn og telefonnummer på gjetere og saubaser.

3.Etter beitesesong, og seinest innen utgangen av året, skal fjellstyret ha rapport om

- antall beitedyr sluppet, fordelt på type dyr (sau/lam, storfe/kalver, kjøttfe).
- registrerte tap fordelt på type beitedyr

13. Ikrafttredelse

Reglene trer i kraft fra og med beitesesongen 2009. Samtidig oppheves tidligere beiteregler.

14.Straff

Brudd på forbud eller påbud i disse reglene er straffbare, jfr. Fjellosas § 37.

VEDLEGG 2

Historisk utvikling/tradisjonell bruk av utmarka

Bruken av beitet er like gammel som beitet selv. Hjorteviltet fulgte raskt etter ismeltingen. Jegerne og fangstmenn fulgte etter viltet. Fangstkulturer eksisterte lenge før husdyrbruk og jordbruk ble etablert. Dette kan være greit å legge som en forutsetning når vi drøfter den beitebruken vi kjenner i dag. Mennesket har indirekte hatt nytte av beitet gjennom viltbeiting og husdyrbeiting. Viltbeiting har en mye lenger tradisjon enn husdyrbeiting, og den er fortsatt en verdifull ressurs. I denne planen er det husdyrbeiting som står i fokus. Beitebruken er sannsynligvis like gammel som husdyrbruket, d.v.s. ca 2000 år gammel. Det er grunn til å tro at man tidlig lærte å utnytte fjellbeite. Fjellbeite var mer attraktivt utover sommeren enn beitet i lavlandet. Etter hvert oppstod behovet for setring. Setrene ble opparbeidet lengst fram i fjellet i første omgang p.g.a. avstanden til bygda. Seterbruket slik vi kjenner i dag kan føres tilbake til ca år 1600.

Fjellressursene ble grunnlaget for den kjøttproduksjonen som utviklet seg sterkt utover 1600-tallet, gjennom fedrifter i de indre fjellområdene. Fehandlere kjøpte opp ungdyr på gårdene og samlet dem i drifter i Eldådalen, Åstlia og Lynghamna. Ut på høsten ble dyrene drevet utover flatbygdene og til byene på Østlandet for salg. Det var stadige konflikter om beite mellom disse driftene og andre beitebrukere. Fra 1840 måtte fedriverne betale hamneavgifta til herredskassa.

Utnytting av fjellet ble i vår region en vesentlig del av livsgrunnlaget. Jernmalm, skog, vedhogst, fiske, jakt og fangst foruten beiting og innhøsting av vinterfôr. Høsting av fôr

Beitebruksplan for Øyer kommune

kunne foruten tradisjonelt grovfôr også bestå av bl.a. mose, lauv og ris. Beitebruken kan deles inn i flere kategorier som utmarksbeiting, innmarksbeiting, setring og fjellbeiting.

Fram til ca 1955 foregikk nesten all mjølkeproduksjonen sommerstid på setrene, men etter hvert gikk flere og flere over til at mjølkekyrne beitet på kulturbeite hjemme i bygda. Samtidig la mange om fra vårkalving til høstkalving. En del av kyrne ble så sluppet på setrene når de sluttet å mjølke og gikk fritt sammen med ungdyrene, med et visst tilsyn. Dette er betydelig redusert nå, særlig på østsida av Lågen der både kyr og ungdyr kan være med i organisert beitebruk. I 2013 var det 9 setrer i drift. Disse hadde til sammen 156 kyr og 87 geiter.

Første del av 1900-tallet beitet flere hingstfølger samt mange løshester i Øyerfjellet. Disse utgjorde en betydelig del av det totale beitepresset i kommunen den gangen. Hingstfølgene opphørte på 1960-tallet. I dag er det bare sporadisk beiting fra hest i utmarka.